

A scenic view of a forest with yellow and green trees reflected in a calm lake. The forest is dense, with many trees showing vibrant yellow and orange autumn foliage, interspersed with evergreen trees. The water is very still, creating a clear reflection of the trees and the sky. The overall atmosphere is peaceful and serene.

HÖSTEN

- 147 **SE HÖSTENS FÄRGPRAKT**
trädens färgtaktik
- 150 **FÖLJ FÅGLARNAS FLYTT**
spänningen stiger på hösten
- 157 **PLOCKA SVAMP OCH BÄR**
skogens delikatesser
- 166 **KIKA PÅ LAVAR MED LUPP**
en konstutställning i miniatyr
- 171 **LÄR DIG SKOGENS MOSSOR**
mer än bara en grön matta
- 174 **SE LAXFISKARNAS VANDRING**
höjdhopp och bottenlek
- 178 **UPPLEV KRONHJORTENS BRÖL**
djurvärdens mäktigaste läte
- 183 **LETA EFTER STRANDFYND**
från när och fjärran
- 186 **ÅK PÅ SÄLSAFARI**
lugn närkontakt
- 190 **MED BARNEN I NATUREN**

NATUREN ÄR KANSKE som allra vackrast på hösten. Under veckorna när lövträdens kronor ser ut att stå i gulröd brand av höstanpassade löv borde alla viga en tidig morgon åt att ta sig upp på en höjd med utsikt över lövskogar. Det som varit en gråbrun eller vit vy under vintern övergick under våren till en gles och skir ljusgrön ton och en tät grön matta på sommaren. Nu på hösten sker en färgsprakande övergång från grönt till vinrött via gult och orange. Det är vid den här tiden du ska passa på att ta landskapsfoton från dina favorithöjder. Ta även en promenad in i en lövskog och njut av hur solen silas genom det gulröda lövtaket medan du pulsar genom täcket av fallna blad. Precis som med våren kan den här perioden vara över snabbt beroende på vädret.

På hösten gör naturen en u-sväng. Efter att ha förberett sig och satsat allt under sommarmånaderna är det dags att ställa om och göra sig redo för den kargare tiden på året igen. Om sommaren var lönehelgen är hösten insikten om att det dröjer länge till nästa lönehelg igen. Vissa djur börjar den här omställningen tidigt. Storspovens honor tycker att de är klara med sin uppgift redan vid midsommar. Då lämnar de hanarna med ungarna och drar söderut för att äta upp sig ordentligt inför den fortsatta färden. Några månader senare lämnar många miljoner fåglar Sverige och bland dem finns en del sällsynta arter som har flugit hit från andra länder. Dessa russin i höstkakan gör fågelskådningen under den här tiden extra spännande.

Samtidigt vissnar växter, och blad faller mot marken för att bli näring åt maskar, svampar och andra nedbrytare. Naturens egen tjocka täckodling ser till att träden och växterna får näring och är redo inför vintersäsongen. Träden förbereder sig med knoppar för att vara startklara då värmen återkommer, och flera däggdjur äter upp sig inför att gå i ide.

Senare på hösten när lövträden står kala är det lavar och mossor som står för färgprakten i skogarna. En gammal skog efter regn är svårslagen i sina mörkgröna nyanser och förhoppningsvis uppsjö av svampar som skickar upp sina fruktkroppar åt oss att plocka.

SE HÖSTENS FÄRGPRAKT

trädens färgtaktik

ATT TRÄDENS LÖV blir gula och röda är kanske vad de flesta förknippar mest med hösten. Det är en utmärkt tid att lära sig känna igen trädens löv innan de bryts ned till jord och samtidigt få njuta av färgprakten.

Det finns förvånansvärt lite forskning kring varför löven byter färg. Här i norra delen av världen är det troligen oftast dagsljuset som avgör när exempelvis aspar, björkar och lönnar behöver göra sig redo inför vintern. Då börjar träden suga tillbaka näringen från bladen och bryta ner klorofyllet. Det är klorofyllet som gör bladen gröna och omvandlar ljus till energi åt träden.

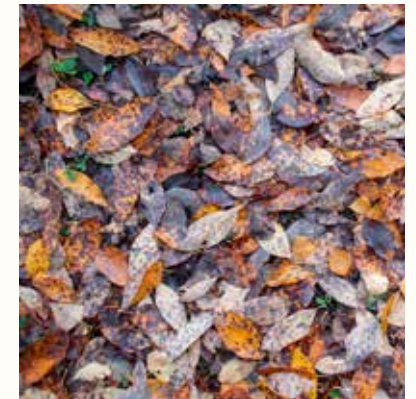
Ju kallare det är, desto snabbare sker nedbrytningen och därmed också färgförändringen och lövfällningen. Under varma höstar kan bladen sitta kvar länge och byta färg i långsam takt, men en plötslig kyla tillsammans med en höststorm kan göra färgskiftningen kortvarig. När klorofyllet bryts ned är bladen känsliga för ljus. Då fungerar färgskiftningen som en solskyddsfaktor för träden som hindrar solljuset från att nå bladets inre.

Alarna, gråal och klibbal, har en annan taktik. De lever i symbios med en bakterie som förser trädet med kväve och ger det möjlighet att växa långt in på hösten. Men när det blir frost fälls bladen, som då fortfarande är gröna.

Lägg gärna märke till hur olika två träd av samma art kan vara i sina färger. Två aspar som står bredvid varandra kan få gulnande löv vid olika tidpunkter. Det kan bero på att varje träd har relativt olika gener, åtminstone jämfört med oss människor. Forskning har visat att två träd av samma art kan skilja sig lika mycket genetiskt som en människa och en schimpans. Ha det i åtanke nästa gång du tänker att alla träd ser likadana ut!

NATUREN FÖR DIG SJÄLV

Det är glädjande att fler och fler ger sig ut i naturen på utflykter och skogspromenader, kanske med kikare, håv eller lupp i hand. Ibland är det dock skönt att få vara själv, eller nästan själv, i naturen. Efter sommarens toppnoteringar dalar besöksantalet snabbt på hösten. Det är egentligen märkligt. Det är vackert om hösten samtidigt som mycket av det som är fint om sommaren finns kvar. I september blommar fortfarande många växter, mängder av fåglar finns kvar i landet, skogarna är fulla av svampar och chansen att få uppleva diminsvepta gryningar ökar när temperaturen börjar skifta.

Lövens uppgift är inte slut när de förkastas av träden på hösten. När de landat på marken i en höststorm börjar de angripas av svampar. Sakta blir de mjukare och förmultnar. Nedbrytare som daggmaskar, gråsuggor och andra djur äter av löven och när de bajsar har ny jord med näring bildats till växter och träd.

Aspens löv är runt med vågiga kanter och stjälken är relativt lång. De platta bladskafften gör att löven fladdrar i vinden och ger upphov till ett helt eget läte när vinden tar tag i aspens krona. Därav uttrycket »darra som ett asplöv«.

Hasseln och skogsalmen har liknande, håriga blad, men hasselns hår är mjuka och bladen jämna medan almens blad är sträva och asymmetriska mot bladskafftet. Det är ordning och reda på hasseln – symmetrisk och ingen skäggstubbe.

Eklöven är avlånga och har rundade flikar i kanterna. Ljusa nerver går längs bladets mitt och ut mot flikarna.

Häggen är kanske mest känd för sina väldoftande vita blompelare om våren. Bladen är smala, sågtandade och spetsiga och får en intensivt röd färg om hösten. Även bladskafftet är ofta rödaktigt.

Gråalens långa, spetsiga och dubbelt sågtandade löv är gröna när de faller av. De är håriga på undersidan. Släktingen klibbalens blad är blanka och urnupna vid spetsen.

Bokens blad är vågiga i kanterna och har tydliga nerver. På hösten får deras färgbyte sällskap av de trekantiga bokollonen – en populär måltid för många fåglar och gnagare.

Björkar har ganska små löv med taggiga kanter. Löven är antingen rundade och hjärtformade (glasbjörk) eller trekantiga (vårbjörk (bilden)).

Linden har långa bladskafft och hjärtformade blad med sågtandad kant och en lång spets. Frukterna har ett skärblad som gör att de faller långsamt och snurrande mot marken på hösten.

Ska du titta på askens blad på hösten får du skynda dig. De faller av redan i september. Bladen är sammansatta som rönnens, men sitter glesare, har inte lika sågade kanter och blir sällan mer färgade än gula om hösten.

Rönnens blad består av flera sågade småblad som sitter mittemot varandra med ett ensamt blad i spetsen.

Lönnens löv brukar få kraftiga färger på hösten. De är stora och spretiga med långa stjälkar och har oftast fem relativt spetsiga flikar, ungefär som händer.